

življenje pa seveda ni ugajalo klerikalcem, bilo jim je trn v peti in radi tega so sklenili, ta mir skaliti, da bi potem dobili več klerikalnih podvržencev. Tedajni župnik v Vitanju deželni in državni poslanec Žičkar in njegova dva kaplana so sklenili, kmete osrečiti s tem, da so začeli raznašati po fari vest, da je za Vitanje in okolico konzum jako potreben.

Predsednik tega društva zapeljani kmet Poklič je podal pred sodnijo jako zanimivo sliko, kako se je ta konzum ustanovil. Poklič pripoveduje, da je Žičkar sklical leta 1899 kmete iz okolice na nekak shod, ter predlagal, naj se ustanovi konzum. Poklič je povedal odkritosrčno, da je imel on že tedaj pomisleke, češ, Bog vè, kako bo šlo s tem konzumom, a župnik Žičkar je kmetom vse mogoče obetal, ter jim rekel, da bodejo lena papirju in je še pristavil: „Saj imamo posojilnico, saj je ona zato tukaj, da bo dala denar“. In tako so se dali kmetje pregovoriti in vstanovilo se je društvo. Sestavil se je odbor in tukaj se zopet vidi, kako zvite butice so klerikalci, v odbor so se po klerikalnem uplivu zvolili sami taki možje, kateri so vseskoz neuki, kateri niso nikdar ali pa samo redko kedaj obiskali šole. Seveda, take odbornike so si klerikalci želeli, ker so jih potem lažje imeli na vrvi. Dokaz za to je jako lahek! Odbornik tega društva Brodej je povedal, da je hodil 2 leti po enkrat na teden v šolo, toda pisati se takrat niso učili. Jeseničnik sploh ni hodil nikdar v šolo, ko so ga zvolili v občinski zastop, naučila ga je žena ime podpisati. Odbornik Gornjak ni nikoli videl šole od znotraj. Odbornik Stimulak je šel šestkrat v šolo. S temi seveda so bili klerikalci zadovoljni, ker so z njimi delali, kar so hoteli. K temu še nam je omeniti, da so še poslovodji tega društva delali s temi kmeti in z njihovim denarjem in blagom, kar se jim je poljubilo. V par letih obstanka konzuma je bilo pet dvomljivih komijev za poslovodje, nekaj časa celo trgovski učencel!

Predsednik konzuma Poklič pripoveduje nadalje

Slovenji Gradec v plamenu.

Strašna vest se je raznesla zadnjo nedeljo po Spodnjem Štajerskem. Prijazno in lepo mesto Slovenski Gradec je bilo v plamenu. Skoraj tretji del mesta je upepeljen. Ob 1/3 popoldan je nastal ogenj v hiši neke Požgane v cerkveni ulici. Plamen se je dvignil nad streho in v par trenutkih je bila tudi cerkev tik te hiše v plamenu. Kar se je potem zgodilo, se ne da popisati. V četr uri je bila cela cerkvena ulica, v kateri so bile hiše skoraj brez izjeme pokrite z lesenimi ploščicami (sindelnom), v ognju. Stanovalci teh hiš še niso imeli niti toliko časa, da bi rešili iz hiš svoje najpotrebnejše imetje. Vsak je bil srečen, da mu je bilo vsaj mogoče, rešiti svoje življenje. Nekteri so znosili svoje dragoceno pohištvo na ulico, da bi jo obvarovali ognja, toda kaj je to vse pomagalo, ko pa je bil ogenj tako grozoviten, da je kar na ulici zgorelo. Požarna bramba je bila napram temu velikanskemu ognju popolnoma brez vsakega upliva. V cerkveno ulico ni mogel nihče. Zgorelo je 47 hiš in k njim spadajoča poslopja. Škoda znesla 702 tisoč kron. Pri požarnem medsebojnem zavarovalnem društvu v Gradcu je bilo od teh hiš 29 za 120 tisoč kron zavarovano. Nekteri od pogorelcev so zavarovani pri drugih podjetjih, toda vsi tako nizko, da zavarovalnina niti deseti delj škode ne bode pokrila. Zgorelo je tudi mnogo živine, blaga,

sodišču tako-le: „Pravila društva so nam g. župnik Žičkar, pač prebrali, pa jih nismo prav nič zastopili. Župniku smo tudi prepustili vodstvo in denar. Poslovodja (komi) Lakner je bil ves dan pijan. Njegov naslednik Pirnat je tudi samo pil. Z njim je prišel Švab, ki je bil še slabši. Delali so po svoji volji, naročali blago in prodajali po svoje. Fature sem pač včasih gledal, pa nisem nič zastopil. Ko tega odbornika predsednik vpraša, zakaj niso napovedali konkurza, ko so videli, da so zabredli v take velikanske dolgove, je Poklič odgovoril: „Konkurza. Ko pa ne vemo, kaj je to!“

Brodej je izpovedal dobesedno: „Zdi se mi, da sem načelnikov namestnik. Žičkar so rekli, da se ne bo nič hudega zgodilo!“ Na vprašanje predsednika sodnije, ali ni poznal svoje odgovornosti, je odgovoril: „Kako bom odgovoren, ko se pa nič ne spoznam v take reči!“

Blagajnik (kasir) Janežič je povedal, da nikoli videl ključev od kase, tudi nikdar ne denarja. Nato ga vpraša državni pravdnik (štatsanwalt), kdo da je pravzaprav kmetijsko zadrugo potreboval. Janežič na to vprašanje vsklikne: „**Mi kmetje že ne!**“ Na račune se nič ne spozna, on ne ve kaj je bilanca konkurza i. t. d. Vsega tega nam je duhovščina kriva, Žičkar nas nikoli niso vprašali!“

Jos. Gornjaka vpraša državni pravdnik: „Kako ste spolnovali svojo odgovornost kot odbornik?“ Nato reče Gornjak: „Nič nisem vedel, ko vsega nič vedni bilo, sem od drugih zvedel!“

Odbornik Jernej Jevnišek: „Kako ste skrbeli kot odbornik?“ Jevnišek odgovori: „Kako bom skrbel, ko sem pa tako daleč proč doma. Žičkar je kriv, da smo društvo naredili, ki ga nismo nič potrebovali. **Jaz sem rajše drugje kupoval kjer je bilo cenejše in bolj pošteno!**“

Matija Stimulak se je zelo hudoval nad Žičkarjem in konzumom, češ, da on do poloma

mного pridelkov in živeža. Mesarju Marthu je zgorelo na primer 1600 kron gotovega denarja. Več kakor pol milijona kron škode ni pokrito z nikako zavarovalnino.

Dne 12. t. m. v jutru je prišel na lice mesta c. k. cesarjev namestnik. Prinesel je s seboj kot prvo pomoč blizu 5 tisoč kron in obljubil še daljno podporo. Popoldan je prišel tudi deželni glavar. Tudi ta je prinesel podporo v denarju. Presvitli cesar je takoj, ko je dobil telegram o tej grozni nesreči daroval 10 tisoč kron.

Več kakor 20 požarnih bramb je celo noč od zadnje nedelje do pondeljka gasilo in tem se je posrečilo, da so ogenj vsaj omejili in zabranili, da ni celo mesto zgorelo. Pokazalo se pa je tudi, da ima človek v veliki nesreči tudi prijatelje, o katerih prej niti slutiti ni in sicer take prijatelje, kateri celo žrtvujejo svoje življenje, da bi pomagali svojemu bližnjemu.

V neki hiši, ki je bila že popolnoma v plamenu, je bila zaostala deklica. Nihče, tudi požarni brambovci se niso upali v hišo, ker je bilo vsaki trenutek pričakovati, da se bode podrla. Kar skoči mlad mož, Kotnik se piše ta pogumni uslužbenec neke večje trgovske hiše, v goreče poslopje in kmalu je prinesel sam ves obnemogel od vročine in dima na rokah deklico, katera je bila sicer malo obžgana, a vendar bode ostala pri življenju.

sploh ni vedel, da je pri konzumu. Ta mož pa je bil celo načelnik nadzorstva! Kdo ga je volil, kdaj in zakaj, o vsem tem nič ne ve. Tudi podpisal ni nikoli nič, njegove podpise so ponarejali!

Tako govorijo odborniki tega društva!

Sicer se nam ni čuditi, da ni nobeden upnik tega društva zahteval konkurza, ker so si gospodje vedeli pomagati. Ubogali so namreč župnika Žičkarja in segali prav globoko v posojilnično kaso in to tem ložje, ker so bili v načelstvu posojilnice deloma tisti udje, kakor pri zadrugi.

Že ti prizori kažejo popolnoma, kako so ravnali klerikalci s kmeti, povzročil pa je to društvo, ki je bilo popolnoma nepotrebno, ljubljenev vseh klerikalcev na Spodnjem Štajarskem, ustanovil je to društvo dika in ponos vseh tako zvanih narodnih voditeljev, mož, kateremu se je izkazala čast, da je bil izvoljen za poslanca, ki bi naj zastopal kmete v državnem in deželnem zboru, velečastiti gospod Žičkar!

Kmetje, ali še pomnite, kaj smo pisali tedaj, ko so bile volitve? Glejte, mi smo Vam svetovali, da Žičkarja ne bi volili, ker ni za Vas kmete, temveč samo za klerikalce, evo Vam danes tukaj krasen dokaz, kako je skrbel ta velezasluženi poslanec za kmete s v o j e župnije; sedaj si lahko vsi priračunite na prstih kako mu je za Vaš blagor, sedaj lahko sprevidite, koliko boče ta poslanec storil za Vas v deželni, koliko v državni zbornici za Vas vse, katerih Vas niti ne pozna!

A zanimiva je cela ta žaloigra konzuma v Vitanju tudi v drugem oziru. Kmet odbornik, katerega so zvali klerikalci na svoje limanice je odgovoril na vprašanje, kdo da je neki rabil ta konzum velepomembne besede: „M i k m e t j e ž e n e!“ Kdo ga je tedaj rabil? Morda trgovci, kateri so že leta in leta živeli ne oziraje se na narodnost v največji slogi s kmetom? Jeli trgovec rabil ta konzum, ki je bil tako rekoč vpeljan samo za to, da bi njemu škodoval, zopet ne oziraje se na narodnost trgovca, jeli Neme

---

Toda pogledimo si, kako se obnašajo pri taki velikanski nesreči, katera pač vsakega človeka pretrese, angeljsko čisti klerikalci! V neki gostilni glavne ulice Slovenskega Gradca je bil napovedal urednik mariborskega klerikalnega „Fihposa“, znani, dobro znani, bivši prefekt kaplan K o r o š e c političen shod. Bilo je zbrano že več klerikalnih slušateljev. Kar naenkrat pride glas, da mesto gori! Neka uradna oseba zaukaže navzočim, da bi šli takoj pomagat gasiti, a vodja konzuma, krčmar V r e č k o, je temu ugovarjal, češ, da on ne privoli, da bi se mu odganjali iz njegove krčme njegovi gosti in pivci!! Seveda njegov ugovor ni ničesar pomagal, zato pa je Vrečko grozil, da se bode čez c. kr. okrajnega glavarja pri c. kr. namestniku — pritožil! — Neki fant se je uradni osebi zoperstavil, za to je moral v luknjo, par drugih se je iz istega vzroka zatožilo pri oblastvi.

Mesto Slovenski Gradec je že večkrat bilo v ognju. Leta 1509 je bilo od ognja močno poškodovano. Dne 12. aprila 1632 se je unetil po neprevidnosti neke ženske ogenj, ki je uničil skoraj celo mesto. 11 oseb je našlo pri tem požaru svojo smrt. Tretjikrat je zgorel veliki del mesta dne 10. maja 1811. leta, toraj ravno na isti dan, kakor sedaj in sicer pred 92 leti.

Kjer so pred par dnevi stale lepe hiše, tam so sedaj

ali Slovenec, ne oziraje se na njegovo pošteno delo, na njegovo prijateljstvo do kmeta?

Ne, in trgovec ga ni potreboval! Pač pa so ga potrebovali klerikalci, ker so si hoteli dobiti z njim več stotin kmetov pod svojo oblast.

A glejte, spodletelo njim je, a velikansko škodo pa bodejo trpeli zopet kmetje, siromaki, ki so bili v odboru, ki so verjeli besedam svoje duhovščine, ti bodejo morali sedeti v zaporu in povrh še seči prav globoko v žep, plačevali bodejo, da bode joj!

Navedli smo Vam zgornje prizore, ki so se igrali pred sodiščem, ker so ti prizori popolnoma resnični, saj jamči za njih resničnost že to dejstvo, da je državni pravdnik (štatsanwalt) prosil sam sodnike, da nebi preveč ostro kaznovali kmetov, pritr dil je sam državni pravdnik, da so kmetje bili zapeljami od duhovščine!

„Jaz sem rajše drugje kupoval, kjer je bilo cenejše in bolj pošteno!“ tako je zopet govoril kmet in odbornik tega društva. To mu verjamemo prav radi, zakaj trgovci v Vitanju so bili pač od nekaj že vajeni poštenosti in po tej so se tudi ravnali. Pridno so delali od nekaj, pridno še delajo danes, bogastva si sicer še ni nobeden nakopičil, a ohranil si je svojo pošteno ime, ohranil si svoj ugled pri kmetih cele okolice.

Tisti zaslepljenci pa, kateri so bili s konzumom tako neusmiljeno zlorabljeni, tisti si naj to zapomnijo, in naj se tolažijo s tem, da so vsaj nekaj dobrega dosegli za druge kmete! Kot vzgled klerikalnega počenjanja, kot vzgled klerikalne nestrpnosti, kot vzgled klerikalne škodoželjnosti bodejo stopili ti siromaki v svarilo pred spodnještajerske kmete rekoč jim: „Kmet pazi, da te ne dobijo klerikalci v roke, ker te itak samo spravijo na led in v najhujši sili pa te naenkrat zapustijo, kličeč ti, da bi si sam pomagal!“

In res je tako! Glej jih no te črne ptičke, povsodi dragi kmet ti hočejo ustanoviti konzume, a tudi

---

razvaline. Vojaki, kateri so prišli iz Celovca na pomoč, so kaj pridno pomagali gasiti in braniti.

Več kakor sto obitelj (familij) je brez stanovanja. Koliko je mogoče, so se sprejele te familije od drugih, katerih ni zadela ta nesreča, ti jih oskrbujejo tudi z živežem.

Pomoči, dragi kmetje, znatne pomoči je treba! Kdor je kedaj sam pogorel, kdor ni ničesar družega iz ognja rešil, kakor to, kar je imel on, njegovi otroci in žena na sebi, ta vè, kaj je nesreča. Gotovo pa vè tudi kaka velikanska do brota se mu skaže, ako mu kdo v taki najhujši sili pomaga.

Nesreča in žalost v Slovenskem Gradcu je tem večja, ker je zadela večinoma siromaske ljudi. Dragi nam, prav iz srca vas prosimo vse, katerim je količkaj mogoče, da bi pomagali tem revežem. V vsaki fari imamo dovolj naprednjakov. Eden iz med njih naj napravi nabiralno polo, najbolje občinski predstojnik ali pa kak odbornik in naj potem zbira pri naročnikih in prijateljih „Štajerca“. Ako več ne, naj se po krajcarjih daruje in vsaki bode rad dal, ako mu povemo, da bode vsak tak krajcar eno solzo ponesrečenih siromakov zabil. Ljubi nam napredni kmetje, ljubi naši prijatelji, darujte za te ponesrečence! Naše uredništvo sprejema podpore, toraj se lahko pošlje denar na nas, mi pa bodemo za to skrbeli, da ga bodejo dobili ravno tisti, kateri so najbolj siromaški od teh ponesrečencev!